

Le Corbusier

Chandigarh & Antwerpen

Tot 18 augustus kan men in het MAS Antwerpen terecht voor een dubbelexpositie rond Le Corbusier. Deel één toont het ontwerp en de bouw van de nieuwe Indiaanse stad Chandigarh, het tweede luik belicht het ontwerp van Le Corbusier uit 1933 voor de Antwerpse Linkeroever en wat erop volgde in de jaren '60 tot nu. Bouwen aan een stad drukt ook de tijdsgeest uit. Mooie documenten en projecties, de duiding is echter rudimentair.

De expositie start met het plan voor Chandigarh, de nieuwe stad die president Jawaharlal Nehru gaf aan een equipe rond Le Corbusier, zijn neef Pierre Jeanneret en veel jonge Indiaanse architecten. Één ervan is Balkrishna Doshi, de architect die vorig jaar de Pritzker Architecture Prize kreeg voor zijn loopbaan.

Het werd een open en groene stad met een rastervormig plan. In elke sector was er infrastructuur voorzien zoals scholen. In het midden van het plan een commercieel centrum als hart van de nieuwe stad. Wat betreft de gebouwen, Le Corbusier legde zich vooral toe op grote publieke projecten, het parlement en administratie gebouw en het Justitiegebouw.

Eén voor één schitterende gebouwen met een uitgesproken monumentaliteit. De grootste kritiek op dit ensemble is de te lange afstanden tussen deze fragmenten van het plan.

De expositie toont videobeelden van deze groene stad en aspecten van het dagelijks leven. Op deze wijze krijgt men een beeld van een stad waar het aangenaam is om te wonen in vergelijking met andere Indische steden.

Antwerpen 1933

Zoals Bordeaux ontwikkelde Antwerpen zich aan één zijde van de rivier, aan de rechteroever. De linkeroever bleef tot in de jaren '30 een open vlakte, een agrarisch gebied. De aanleg van de tunnels onder de Schelde, geopend in september 1933, was de eerste en noodzakelijke infrastructuur om een toekomstige stadsuitbreiding op de linkeroever levensvatbaar te maken.

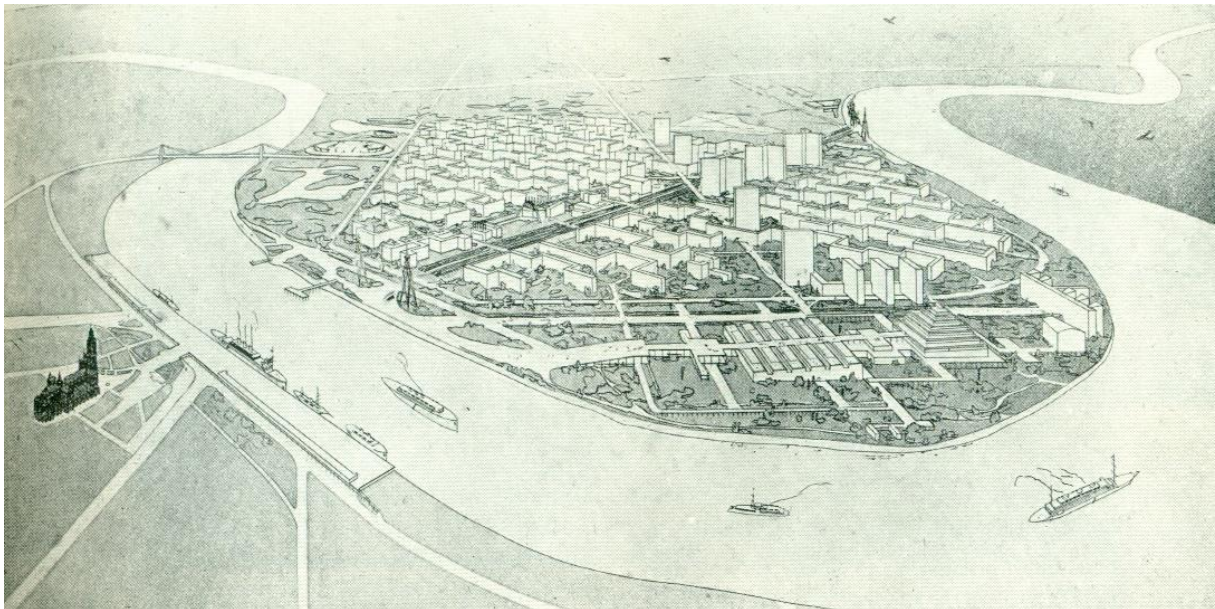
Plan LC voor de Linkeroever 1933 / i.s.m. Huib Hoste. Document Hoste Archief / CIVA Brussel

In het zelfde jaar 1933 werd door Antwerpen en IMALSO een internationale wedstrijd uitgeschreven voor de toekomst van de linkeroever. Het aantal buitenlandse deelnemers was groot maar uiteindelijk resultaat werd een flop. Er werd geen keuze gemaakt en bijgevolg geen winnaar, enkel verliezers. Le Corbusier maakte een

schitterend voorstel dat in de expositie te zien is, maar nauwelijks wordt geduid waarom dit voorstel vertrok vanuit het verleden met een visie op de toekomst. Zijn ontwerp is meer dan zijn voorstel voor "une ville verte".

Le Corbusier was bereid om deel te nemen door de inbreng van twee personen. Vooreerst is er de samenwerking met Huib Hoste die hij reeds kende bij de oprichting van de CIAM in La Sarraz. Hoste woonde in de jaren '30 in Antwerpen. Een tweede belangrijke persoon is de Belg Paul Otlet, de bezieler van de *Cité Mondiale*. Le Corbusier ontwierp voor Otlet reeds in Genève een groot "wereldmuseum", een voorstel dat echter niet werd gerealiseerd. Het voorstel van Otlet om een tweede versie te plannen in Antwerpen was voor Le Corbusier een mooi vooruitzicht.

Tussen kathedraal en luchthaven

Antwerpen aan de bocht van de Schelde / Le Corbusier Voorstel voor Linkeroever 1933 (Fondation Le Corbusier). Links de gotische kathedraal en aan de andere kant de locatie voor de luchthaven van Antwerpen. Aan beide uiteinden van de "Boulevard de la Cathédrale" zendmasten voor de scheepsvaart op de Schelde.

Wat maakt het voorstel van LC nu zo uitzonderlijk? Hij vertrok van het idee dat de Linkeroever een belangrijke ruggengraat moest krijgen, een stedelijke visuele aslijn die beide oevers met elkaar moest verbinden. Daarom introduceerde hij de "Boulevard de la Cathédrale", een brede avenue gericht op de slanke toren van de Antwerpse kathedraal. Terwijl de meeste deelnemers als hoofdlijn van hun plannen het tracé van de Waaslandtunnel kozen zonder visuele band met de oude stad was voor LC de gotisch kathedraal het ijkpunt van zijn project. Zoals in Parijs de

Champs Elysées gericht waren de slanke obelisk van Place de la Concorde (later op de Arche van La Défense), zo koos LC voor Antwerpen een constructie met een symbolisch betekenis. Aan de ene zijde de verticaliteit van de kathedraaltoren, de symbolische band tussen hemel en god. Aan het andere uiteinde situeerde hij de toegang tot de luchthaven, de 20ste hemelse verbinding met vliegtuigen. Vergeten wij niet dat Antwerpen in 1930 een nieuwe moderne luchthaven kreeg, aangelegd in Deurne. LC zag dit als een verkeerde optie, een luchthaven heeft beter een locatie in het havengebied dan in een voorstedelijk gebied van de oude stad. Voor LC was urbanisme vooruitzien, toekomst gerichte ideeën ontwikkelen die problemen op termijn kunnen voorkomen. Lag de luchthaven van Antwerpen niet beter op de Linkeroever dan in Deurne?

Uiteindelijk werd het idee van een aslijn gericht op de kathedraal overgenomen in het huidig plan met de aanleg van de tramlijn, de brede Blancefloerlaan. Wie deze boulevard neemt richting stadcentrum ziet op het einde geen kathedraal, maar uitsluitend bomen. De kathedraal verstopt achter het groen.

Toplocatie voor een nieuw museum

Wie het plan van LC analyseert zal vaststellen dat in de bocht van de Schelde een ruime plaats voorzag voor een groot museum, het Mundaneum of "wereldmuseum" van Paul Otlet. Anno 2019 is deze toplocatie ingenomen door villa's en een camping. Had men deze locatie op de Linkeroever vrijgehouden voor een culturele bestemming dan was dit "de" locatie voor een nieuw MHKA. Nu organiseert met een wedstrijd aan de Zuiderdokken op een locatie die qua oppervlakte veel te klein is. Een keuze zonder visie zoals dit reeds het geval was toen werd gekozen om een silo te verbouwen tot museum.

Naast de grote tekening uit het Hoste Archief (CIVA) zijn er nog drie mooie perspectieftekeningen te zien die uit het LC archief komen uit Parijs. Wat de vele perspectieftekeningen van LC duidelijk tonen is dat Antwerpen niet ligt aan de Schelde maar aan een megabocht van deze rivier. Jammer dat in de expositie geen ander voorstel van de wedstrijd werd opgenomen, bijvoorbeeld de twee voorstellen van Eggericx.

In de tentoonstelling zijn ook plannen en voorstellen te zien van de wedstrijd uit de jaren '60. Spijtig dat er zo weinig aandacht werd gegeven aan de *Riverside Tower* (1968-1972) van Léon Stynen en Paul De Meyer. Dit is het enige gebouw op de linkeroever met een directe band met de ideeën van Le Corbusier, zoals het introduceren van duplexappartementen, een daktuin en het introdueren van een transparante sokkel.

Antwerpen Linkeroever met op de achtergrond drie vrijstaande torens. Toren in het midden is de Riverside Tower (1968-1972) van Léon Stynen en Paul De Meyer.

Tot slot een mooie fotoreeks van Filip Dujardin om de recente ontwikkelingen te tonen, projecten van het IGLO plan (Intergenerationeel Project Linkeroever) om tot een verdichting te komen.

Marc Dubois, architect

Journalist VVJ

Juli 2019